

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Avgvstini Valerii, Veronensis Episcopi, De Rhetorica
Ecclesiastica Libri III. Perqvam Ervditi**

Valiero, Agostino

Coloniae, 1582

Synopsis Rhetoricae Ecclesiasticae, Ab Eodem Episcopo contexta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69050](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69050)

SYNOPSIS
RHETORICAE EC-
CLESIASTICAE, AB
EODEM EPISCOPO
contexta.

AMPLISSIMO CAR-
DINALI CAROLO BOR-
rhomæo, Archiepiscopo Me-
diolani,

AUGUSTINVS VALERIVS VERO-
NAE EPISCOPVS.
S. D. P.

POST multos viros, iudicio, & variare-
rum cognitione præstantes, qui præcepta
benè dicendi tradiderunt, voluisti, Car-
dinalis amplissime, quadam præcepta col-
ligi, aut accommodari potius ad vsum cle-
ricorum, qui in Ecclesia sancta Dei, ad populum aliquan-
do sermonem habituri sunt; vt, & ne præceptorum copia
obruerentur, & artem Rhetoricam discentes, meliores
efficerentur; & ea à primis annis discerent, quæ cum fru-
ctu populos possent docere. Iam est edita Rhetorica Eccle-
siastica sub tuo nomine, opus certè non facile, & non mini-
mi laboris, quod sanè scilicet absolui potuisset. indicati
sunt aliqui loci, qui fortasse tractabuntur fructuosius à vi-
ris doctis, & in sacrarum litterarum studio versatis, in
quorum manus ille liber incidit. Parui ego, & homines
literario otio magis, quàm ipse, abundantes excitavi ad
facultatem Ecclesie Dei admodum vtilem locupletan-
dam, atq; exornandam. Cùm autem Mediolanum ve-
nisssem, vt me post multas Episcopalis muneris occupatio-
nes recrearem, & tuo exemplo, tuisq; sermonibus (vt ab
hinc iam triennium mihi contigit) ad animas mihi credi-
tas pascendas, redire instructior atque ardentior; in qua-
dam tabella etiam totam hanc, quam delineavi, & vt po-
tui, expressi artem Rhetoricam Ecclesiasticam inscriptã,
ante oculos occupatorum hominum, qui totum librum cõ-
modè

modè legere non possunt, esse ponendam iudicasti; vt bre-
uissimo temporis spatio, in magnis etiam occupationibus
ea percurri posset. Hac ratio diuidendi maximè Platonè
placuit, qui in quodam dialogo, miris laudibus effert ea
ingenia, quæ nobilissimo hoc docendi instrumento sciunt
vti: facile enim res ipsas distinguunt, omnem cõfusionem
adimunt, vel minimas rerum differentias percipiunt, fa-
cilis quidquid mète conceperint, in aliorum animis im-
primunt, memoria, quæ est custos omnium scientiarum
atque artium, hac ratione ita consulunt, vt soli sapere, so-
li alios docere posse videantur. Coniuncta est etiam (vt
optimè nôsti, quando quidem huiusmodi artium, et disci-
plinarum distinctionibus maximè delectaris) præclarissi-
ma huic methodo, mirabilis quædam voluptas, vt animus,
res, quasi viua quadam pictura expressas, magis cernere
quàm discere videatur, & similitudinem Dei, ad quam
effecti sumus, hac ratione exprimentes, quatenus huma-
na infirmitas patitur; vt vno intuitu ille omnia cognoscit,
sic nos vno aspectu, singulas artes, & scientias possumus a-
nimo perlustrare. Eos qui rectè diuidendi ratione vtun-
tur, Deo quàm simillimos dixit idem Plato, quia distin-
ctionem illam mirabilem, in qua mundi pulchritudo con-
sistit, imitari maximè videntur: quam laudem, & si virũ
illum nimis amplificasse, est existimandum, eam tamen
clericis, atque etiam omnibus, qui in omni studiorum ge-
nere, præsertim in sacris litteris versantur, querendam
esse, non minimo studio iudicârim. Accipe igitur, Car-
dinalis amplissime, Rhetoricæ Ecclesiasticæ Synopsis; &
quando fortasse totum opus Rhetoricæ, ob maximas tuas
occupationes legere non poteris; in hac, veluti in
quadam tabella, delineamenta artis, & om-
nes articulos, quibus constat, acie
mentis, qua præstas, inspice.

Plato duplicem Rhetoricam cognouit, Philosophicam, qua homines ad bonū Philosophis cognitum, hoc est, ad morales virtutes excitantur: et adulatoriā, vilem, et abiectam, qua lenocinijs quibusdā populi allicerentur, & deciperentur. Nos verò non adulatoriam, neque Philosophicam, sed Ecclesiasticam Rhetoricam tradidimus, quam nunc veluti in Tabella ante oculos ponimus. Ea nihil continet, quod Christi sponsa, & veritatis magistra Ecclesia non probet.

Definiatur autem sic) Rhetorica Ecclesiastica est ars inueniendi, tractandi, & eloquendi omnia, quæ ad salutem animarum pertinent.

Hæc Ecclesiasticus Orator consequetur } Docendo.
 } Mouendo.
 } Conciliando.

1. Efficiens. efficiens autem causa cōcium, & bonarum rerum omnium est Spiritus sanctus, qui precibus inuocandus est. Proximæ causæ efficientes sunt labor, & exercitatio, & huiusmodi.
2. Forma. Ut aptè & congruenter dicatur ad populum. De eisdem rebus tractat Dialecticus, & Orator: diuerso tamē modo: ita Scholasticus, & Ecclesiasticus Orator.
3. Finis. Qui est psuadēdo lucrari animas Christo. Differt autem finis ab officio, quòd Orator etsi propositum sibi finē non semper assequitur, nō idē tamen bonus Orator nō est existimandus, dum modò aptè dicat ad persuadendum.

Quatuor causas quæ sunt,

Qui docet, considerare debet

4. Materia, de qua agit orator, duplex est.

[Remota; quæ continet omnia, quæ scripta sunt; ita ut quicquid ex Philosophis, Poetis, Historicis, Oratoribus, ex omni scriptorū genere excerpti potest ad utilitatem Populi, id totum Ecclesiastico Oratori, tanquàm suum, ab alijs vsurpatum, subiiciatur.

Proxima: quæ tribus dicendi generibus continetur.

[Deliberatiuo de quo mox infra A.
 Demonstratiuo, de quo infra C.
 Iudiciali, de quo infra D.

Instrumenta: quibus utitur ad docendum. De quibus infra B. Delibe.

Deliberatiū
genus
ad quin-
que ca-
pita re-
digi po-
test.

- 1. **Credenda; quæ sunt**
 - [Duodecim Articuli fidei.]
 - [Traditiones Apostolorū, & Apostolicorum hominum.]
 - [Scriptura sacra.]
 - [Sancta concilia generalia.]
 - [Sancti Doctores, cum inter se omnes consentiunt.]

Non est credendum Sathanæ, nec eius discipulis, hæreticis, nec cuiuis.

- 2. **Speranda fidelibus à Sâcta Ecclesia minime recedentibus.**
 - [Venia peccatorum.]
 - [Cælestis Patria.]

- 3. **Timenda.**
 - [Mors animæ, quæ fit per peccatum.]
 - [Ultimum, & horribile Dei iudicium.]
 - [Infernus.]

- 4. **Agenda, de quibus infra E.**
 - [Originale, quod à nobis in ipsa nostri conceptione contractum est; quod, & si vitari non potest, lugendum tamē est; atq; sanctissimo baptismatis sacramēto tollendum.]

- 5. **Vitanda.**
 - [Peccatum.]
 - [Mortale. De quo infra F.]
 - [Veniale; quod facile veniā obtinet; quia inimicum Deo hominem non reddit. Ut mentis euagatio, risus immoderatus, & huiusmodi; quæ quotidiana dicuntur.]
 - [Actuale]
 - [Improbiorum hominum] consuetudo.
 - [Occasio peccati.]
 - [Curiositas, impudentiæ soror, vanitatis mater.]
 - [Theatra.]
 - [Publica spectacula.]
 - [Frequentia conuiuia.]

F.
Mortale
peccatū,
qd' mor-
tem af-
fert ani-
mæ pec-
canti, se
ptē spe-
cies ha-
bet, quæ
sunt

1. Superbia; quæ est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, vitiorum omnium mater; in quam incidunt homines, cū

[Bona, q̄ habent, nō accepta Deo referunt, eaq̄; iactant tanq̄ sua. Bona, quæ non habent, sibi arrogant; quo in genere collocantur hypocritæ. Minima bona, quæ illis diuinitus concessa sunt, ita augent, vt maxima cupiāt existimari. Mala; quibus ad humilitatem erudiri possent, excusant.

2. Auaritia; quæ est inordinatus appetitus habendi, qua peste qui sunt infecti,

[Sumunt vnde non oportet. Produnt sæpe amicos. Sunt fraudulentis, & fallaces. Simonijs, periurijs, omni scelerum genere, modò ditiores fiāt, seipsi contaminant. Sunt etiam sordidi, qui vt diuitias cumulant,

[Minima lucra consordibus vestibuntur. Sibi ipsi cibū adimunt & res necessarias.

3. Luxuria; q̄ est inordinatus appetitus impuræ & libidinosæ voluptatis. Voluptates autē aliæ sunt.

[Honestæ; q̄ virtutes, ac rectè facta sequuntur impuræ quibus qui indulgēt,

[Lumen mētis amittunt. Inconsiderati, Inconstantes, Præcipites, Amantes seipsos, (rū) Fiūt

4. Inuidia; q̄ est tristitia ex bono alterius parit.

[Discordiam. Murmurationem. Multorum malorum genera.

[Mortē & futurū iudiciū horrentes, Plerunq; in puerā Epicuri sententiā in-

5. Gula, qua homo inordinate appetit cibum, & potum. Quo loco aduertendum est hoc vitium non in ciborum copia, sed in nimia eorum cupiditate consistere, eius comites sunt

(cidunt. Paupertas. Infamia. Ignominia.

6. Ira; q̄ est inordinata cupiditas puniendi eos, à quibus se quæ lesum arbitratur, hæc autē est

[Indicium stultitiæ. Inimicitia consilij. Mater poenitentiæ. Multarū perturbationū & calamitatū adiutrix

7. Accidia; q̄ est remissi animi languor ad bene agendum, ac tristitia præsertim de re spirituali. Quo vitio qui laborant, solent esse

[Malitiosi. Pusillanimes. Vani. Inconstantes. Obliuiosi. Facile desperat. Sunt

<p>In Spiritum S. quæ ex malitia p̄ficiscuntur. sic aut̄ dicta sunt, q̄a post acceptā Spiritus S. gratiā cōmittūtur. ea aut̄ sunt</p>	<p>Præsumere de diuina misericordia. Desperare de diuina bonitate. Agnitam veritatem impugnare. Fraternæ charitati inuidere. Obstinato animo in peccatis perseuerare. Ob peccata gaudere.</p>
<p>In cælū clamantia, q̄ præ ceteris insignē improbitatē habent, maximē Deum ad iram prouocant, ea autem sunt</p>	<p>Homicidium voluntarium. Peccatum contra naturam. pauperum, Viduarum, & Pupillorū oppressio. (ta Merces operariorū defrauda</p>

Sunt etiā vitāda peccata, quæ appellāntur,

Aliena. Ideo sic dicta quia cū ab alijs fiāt, nobis etiā nocent, qd̄ aliqua ratione illis cōmunice-mus. Id autē his modis potissimum cōtingit,

1. Consilio, quando quis alicuius sceleris cōmittendi est vel author, vel cōsultor, vel minister. Vt qui hortantur homines ad singulare certamen, ad vlciscendas iniurias, qui etiam excitant alios ad libidinem, vt lenones, &c.
2. Consensu Quo in genere peccāt innumeri, & eorū plurimi, qui bonitatis & sanctimonix famā aucupātur, putantes, q̄a ipsi in peccata non incidūt, cū tamen alijs cōsentiant, non peccare. Vnde illa voces, si peccat, sua res agitur, nihil ad me, ipse viderit, quæ non sufficiunt, nisi, quantum in se est, peccanti non aduersentur.
3. Iussione Vt David cū iussit Uriā interfici.
4. Irritatione: quando quis dictis, aut factis, aut quavis alia ratione sciens alium ad iracundiam prouocat.
5. Adulatione Quod vitium latissimē patet in rebus publicis, in opulentis Ciuitatib⁹ p̄sertim in aulis Principū, & vtiā inter sacerdotes etiā & Clericos nō reperiretur.
6. Reticētia. Quando quis reprehendere debet, & tacet; nō obseruat enim illud, Clama ne cesses: annūcia populo meo scelera eorum.
7. Conniuentia. Qua ratione peccāt sepe parentes, q̄ filiorū suorum vitia nō castigāt.
8. Participatione; quādo q̄s ad perpetrāda quīs peccata sociū alicui te p̄bet Ad q̄ pertinet illud: si videbas furē, currebas cū eo & cū adulteris portionē tuam ponebas.
9. Defensione prauī alicuius facti. Quo in genere solent ij maximē peccare, qui in foro aliorū causas iniustas, vel lucri, vel amicitix causa tuentur.

Naturalis; quæ est recta regula, à qua res omnes agenda regulam accipiunt.

vel
di-
ui-
na.

1. Vetus. i. Moyfis; quæ est q-
dem diuina, sed vmbra con-
tinet veritatis. Fuit data pro-
pter transgressionem, & demõ-
strat peccatũ; cuius sacramen-
ta significant, sed non conti-
nent gratiam.

2. Noua, hoc est, Euāgelica; q̄
continet veritatẽ, & gratiã;
quã sanctissimis Sacramẽtia
cõfert, q̄ veluti pharmaca ad
humanas infirmitates sanan-
das, & instrumẽta diuinæ gra-
tiæ à D. nostro Iesu Christo
instituta maximè sunt à vo-
bis veneranda. Ostendet plu-
ribus verbis Orator, quẽ ad-
modũ homo nascitur, creseit
alitur, valetudinẽ recuperat,
postremò eius vires debilita-
tæ reficiuntur; ita animã Ba-
ptismo renasci, Chrismate
crescere, sancta Eucharistia
tanq̄ pane quotidiano ali, sa-
cramento poenitentiæ sanari,
extrema vnctiõne recreari, ip-
siq̄; faciliorem in caelestẽ patriam aditum pateferi; ad
quæ remedia adhibenda necessarium esse sacramentum
Ordinis; vt ad fomitem carnalis cõcupiscentiæ debilitan-
dum, & ad propagandum populũ Dei, institutum est ab
eodem Domino Iesu Christo sanctum Matrimonium. De
his agens, hortabitur sæpè auditores ad sanctissimæ Po-
nitentiæ, & Eucharistiæ frequentem vsum.

1. Quic-
qd lex
p̄cipit.
Est autẽ
lex,

Canoni-
ca, cui pa-
rẽdũ, q̄ a
cum diui-
na con-
sentit.

vel
hu-
ma-
na.

Ciuilis,
cui parẽ-
dũ, quate-
nus à di-
uina non
discrepat

2. Et consuetudines, legi
Dei non aduersantes,
volunt.
3. Et quicq̄ d privatim p̄
sua quisque vocatione
præstare debet.

E.
Agen-
da.
Est au-
tem
agen-
dum.

Colliget etiam ex S. Patribus, Theo-
logis in primis Scholasticis, quæ scrip-
serunt de Sacramentorum

Numero,
Differentijs,
Effectibus.

Cum autem
omniũ præce-
ptorũ finis
sit Amor, do-
ceat Ecclesia
sticus orator
amandum.

Primũ Deum,
Deinde homines
secundum ordi-
nem charitatis.

Ex toto corde.
Ex tota anima.
Ex tota mente.
Primũ propriam animam.
Tum animam aliorum.
Tertiò corpus proprium.
Quartò proximorum corpus.
Postremò bona externa, quæ
vt dona Dei amanda sunt.

C. Demon-

C.
Demonstra-
tium genus
est quod con-
sistit in

1. Laudatiōe
seruorum
Dei. om-
nis autem
Laus duci-
tur à virtu-
tibus, qua-
rum præci-
pua sunt

2. Vitupera-
tione ma-
lorū. Quo-
niam verò
contrario-
rum est ea-
dem disci-
plina, in
vitupera-
tione ijdē
loci, qui
etiam in
laudatiōe
adhibētur

1. Religio, quæ est cultus, quem Deo tribuimus, fide, spe, & charitate, est Christi imitatio, & recta amoris regula.

2. Pietas, quæ est obsequium, quod exhibetur primum Deo, deinde illis, quos Deus vobis venerandos proposuit, vt Sacerdotibus, Parentibus, Regibus, Principibus, natu maioribus, Præceptoribus.

3. Fides, quæ est habitus, quo firmiter assentimur reuelatis à Deo, porta salutis, Religionis fundamentum.

4. Spes quæ est certa expectatio futuræ Beatitudinis, iucunda vitæ spiritualis societas, & optima in rebus aduersis consiliaria.

5. Charitas, quæ est via Dei ad homines, & via hominum ad Deum, causa, & mater omnium virtutum, quæ si desit, frustra habentur cetera, si adsit, habentur omnia; ita vt qui ea nobilissima virtute sit ornatus, in maxima paupertate sit diues, & omnibus commodis abundet; quia in Deo manet, & Deus in eo.

6. Oratio, fidei, & spei nutritrix, & charitatis comes, quæ est eleuatio mentis in Deum, colloquium cum Deo, clavis, qua aperitur cælum, tellus, quo Sathanæ insidijs resistimus, Deo acceptissima virtus.

7. Deuotio, quæ est præpta voluntas seruiendi Deo, gratissimum Deo sacrificium voluntatis nostræ, religionis filia, bonarum omnium actionum alitrix, in aduersis suavissima vitæ societas.

8. Prudentia, quæ est cognitio rerum vitæ darum, & appetendarum, industriæ mater, salutarium illorum præceptorum magistra; Nosce teipsum, Ne quid nimis. Auræ dilige mediocritatem.

9. Iustitia, quæ est constans, & perpetua voluntas tribuendi unicuique quod suum est, Sanctis venerationem, Sacerdotibus, & parentibus obedientiam, & obseruantiam, Regibus debitum honorem, omnibus mutuum amorem.

10. Eleemofyna, quę eff pars iuftitię, Chriftiana liberalitas, quę q; vt aqua ignem, ita extinguit peccatum, & fine qua nemo poteft placere Deo.

11. Fortitudo, firmitas animi contra moleftias ſęculi, aut alio modo confiderata, laborũ receptio, & malorum perpeffio, & habitus, quo præditus qui eff, nil niſi turpia timet, tolerat fortiter aduerſa, & proſpera, eff volũtatis robur, virtutum tutela, vitiorũ expultrix, & periculorũ ſapiens expugnatrix.

12. Martyrium, quod eff delictorum finis, periculi terminus, dux ſalutis, & verus patientię magiſter.

13. Temperantia, quę eff rationis in libidinem, atq; alios nõ rectos animi impetus firma & moderata dominatio, & amor ſeſe integrum, & incorruptum Deo ſeruans, à qua temperatus dicitur.

14. Ieiunium, optima cuſtodia corporis, tu ta habitatio, fortium virorum monumentũ, egregius in bello fortitudinis, in pace quietis magiſter.

15. Pudicitia, flos morum, honor corporum decor ſenſuũ, integritas ſanguinis, fides generis, fundamentum caſtitiſ.

16. Caſtitas, quę eff munimen ſanctimonię, & ſinceritatis indicium.

17. Virginitas, flos eccleſiaſtici germinis, decus & ornamentum gratię ſpiritualis, læta indoles laudis, & honoris opus integrum & incorruptum, Dei imago reſplẽdens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti.

18. Perſeuerantia, quę eff nobiliſſima Chriſtianorum virtus, ſummi regis filia, conſtantię nutrix, ſoror patientię, interioris pacis cuſtos, ſine qua in cęleſtem patriam nemo ingreditur.

19. Humilitas, quę eff elementum omniũ virtutum, ſine qua nemo in Chriſtiana Philoſophia poteſt proficere. Hęc eff ars cognoscendi, & ſpernendi ſemetipſum, & res humanas, inanem gloriam fugiendi, alios ſibi præferendi, eff fideliffima ſapientię ſocia, quam ſequitur magnanimitas Chriſtiana, quę eff poſita in remittendis iniurijs, & in fugiendis honoribus.

Virtutes à quibus laus ducitur.

Orator

Caueat, ne in turpem adulationis suspitionē incidat, neve dulce venenum exhibens noceat.
 Rarò viuentes laudat. Dum enim viuimus, incertus est pugnae exitus, ac domesticis & acribus inimicis oppugnatur. quo fit, vt ignoretur, laudē ne, an vituperatione quis dignus sit.

Orator
 Eccle-
 siasti-
 cus

Laudat in
 funere,
 & lau-
 des du-
 cit à tē-
 pore,

1. Quod præcessit ortum illius } Patria.
 qui laudatur, in quo cōside- } Parētes.
 rantur } Maiores.
 } Oracula.

2. Quo vixit; in } Virtutes, Doctrina,
 quo consi- } Munera } Publica,
 derantur } Priuata.
 } Res gestæ, Amicitia,
 } Si quid supra spem, aut
 } expectationem fecerit.
 } Si quid solus, aut cū pa-
 } cis, aut primus egerit.
 } Ea, quæ in vltimo act u vi-
 } tæ egerit.

3. Quod mortē est cō- } Honores post mor-
 secutum, in quo cō- } tem tributi.
 siderantur } Dolor Ciuitatis.
 } Luctus.
 } Squallor.

In hoc Demon-
 stratio gene-
 re maximè am-
 plificationes
 adhibentur,

Non ob eam causam, vt
 Isocrates pollicebatur
 qui ad Oratorem dice-
 bat pertinere maxima
 efficere minima dicen-
 do;
 Sed vt res cognoscatur
 esse tanti momenti,
 quanti est reuera.

Amplificationes di-
 cuntur cum argu-
 menta ipsa tū ver-
 bis, tum rebus ad
 Auditores magis
 efficiendos am-
 plissimè dilatan-
 tur; quæ ex eis-
 dem locis, vnde
 etiam Laudatio-
 nes ipsæ sumi pos-
 sunt.

D. Iudiciale

Qui accusat, zelo Dei accuset, nulla utilitatis, aut inanis glorie cupiditate adductus. Ex quibus colligitur, Hæreticos clericis maxime esse accusandos.

1. Accusatione. Raro accusant Clerici, quia humanam infirmitatem agnoscunt, & Dei misericordiam ante oculos habentes, correctionem morum, non severam iustitiam propositam habent. Permittitur tamen in sacris Concilijs Sacerdotibus accusare, cum de honore Dei, & de populorum salute agitur. In iudicio autem hæc sunt observanda, ut

D. Iudiciale genus est, quod constat

is, apud quem accusatur, iudicij habeat auctoritatem.

2. Defensione. in qua frequentius Clerici versantur, ut oppressos sublevent, innocentes defendant. Defendere autem debent

Religionem Christianam. Sedis Apostolicæ auctoritatem. Honorem, & famam suam. Eos, qui fidei suæ commissi sunt. Innocentes.

Deprecationibus interdum. Cum is, de cuius salute agitur

vel multa probitatis, & Christianæ pietatis indicia dederit. vel semel peccaverit.

B. Instru.

Verum,
Graue,
Illustre.
[Debet aut exemplū esse]

[Christo, quem omnium virtutum exemplar dicimus. Ait enim. Exemplū dedi vobis, vt quē admodū ego feci, ita & vos faciatis.

Sanctis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus, cæterisque omnibus, & præsertim tempore, cum illorum Sanctorum, quorum exempla sumimus, solennitates celebrantur; atq; id maximam vim solet habere, si eorum, qui eisdem Ciuitatibus, vbi sermo habetur, præfuerunt, & quorum memoria gratissima colitur, in medium proferrantur facta, aut sententia, vt Mediolani S. Ambrosij, Veronæ S. Zenonis.

Sumitur autem à Maioribus. Sic Iudith ciues suos grauissima obsidione circumuentos, atq; animo deiectos, exemplo veterum Patrum, ad constantiam adhibendam, & fidem in Deo habendam, confirmat.

Nonnunquam, rarò tamē ab Ethnicis, & alienis. Vt Saluator noster Regnam Saba, & Niniuitas adducit, & illud inculcat sæpè: Nonne Ethnici hoc faciunt?

Beluis, & rebus sensus expertibus. Habet magnam vim locus ille Isaia. Cognouit bos possessorem suū & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus non intellexit.

Enthy-

1. Exemplum. Cū ex aliqua re particulari re particularem probamus. Vt impietatem, Superbiæ, Auaritiæ, Libidinis, vitiorum & calamitatū omnium alteri cem esse; Mahumetanae impietatis exemplo.

B. Instrumenta quibus orator vtitur ad faciendam fidem, sunt

2. Enthymema, de quo proxima pagina.

2. Enthymema, quod est syllogismus imperfectus. Syllogismus enim tribus partibus constat, Propositione, Assumptione, & Complexione. Ex quibus si una pretermittatur, & in animo relinquatur, fit Enthymema. Ut si quis probet eleemosynam esse laudandam, quia est virtus Christiana, omittit propositionem, quae est, omnem virtutem esse laudandam. Enthymema autem sumitur à

1. Signis

Certis, quae appellatur etiam indicia. Ut signum certum infidelitatis est Ecclesiae Sacramenta contemnere.

Incertis; Ut signa charitatis libenter singulos salutare, beneficijs multos afficere, & huiusmodi.

Ex his conficiuntur argumenta quibus utitur Orator ad faciendam fidem, aut

A locis proprijs, qui à causa, de qua agitur assumuntur, qui tribus generibus, de quibus iam dictum est, continentur.

A locis extra causam assumptis, qui artificiosi vocantur. De quibus infra G.

Aut à locis communibus, quae sunt argumentorum semina. De his mox infra H.

2. Verisimilibus. Verisimile autem est, quod non simpliciter, nec absolute fieri solet. Ut verisimile est virum bonum bonis & Catholicis parentibus ortum, haereticos fugere.

Loci

H.

Locī communes sunt cōmunes quædam notæ, quarum admonitu, quid quæque res valeat ad persuadendum, potest inueniri. Hi autem præcipui sunt

1. **Definitio**, quæ est Oratio explicans quid res sit; hoc loco vsus est B. Basilius contra auaros. Quis est, inquit, auarus? qui eo, quod sufficit, non est contentus. Quis est prædator? qui quæ singulorum sunt, aufert. Tu autem non es auarus? non es prædator? qui, quæ singulorum sunt, tibi propria facis?
2. **Distributio partium**, quæ est rei per partes explicatio, siue totius in sua membra diuisio. Eleganter Hieremias Propheta ex hoc loco probat in solo Deo gloriandum. Non gloriatur, inquit, sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitijs suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire, & nosse, quia ego sum Dominus.
3. **Etymologia**, quæ verborum originem inquirit, vt B. Hieronymus ad Nepotianum. Propterea, inquit, Clerici vocantur, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus fors, id est, pars Clericorum est, qui autem vel ipse Domini pars est, vel Dominum partem habet, talem se præbere debet, vt ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino.
4. **Cōiugata**, quæ sunt ex verbis generis eiusdem, id est, quæ orta ab vno variè commutantur: vt sanctitas, sanctè, sanctus. Hoc pacto: Si Christiani sumus, Christianè viuamus, Christum imitemur.
5. **Genus**. Quod de pluribus differentiibus specie dicitur. Vt omnis virtus est laudanda, ergo iustitia. Huc pertinet locus ille Ioannis: Qui facit peccatum, & iniquitatem facit.
6. **Species**, quæ est generi subiecta. Vt adulterium & homicidium à Deo homines separant, quæ est maxima putanda miseria, ergo peccata miseros homines efficiunt.

Locī

7. Similitudo, quæ est diuersarum rerum inter se collatarum, similis quædam affectio. Vt ægra corpora quantò magis nutris, tantò magis lædis, teste Hippocrate; ita deteriores efficiuntur, qui impura conscientia sanctissimum Eucharistiæ sacramentum audent assumere.

8. Dissimilitudo; Vt hereticorum est ab Ecclesia sancta recedere, noua dogmata cõfingere, Doctores scholasticos contemnere; nos catholici Ecclesiam sequi magistram, vetustatis castissimos limites non transire, sed scholasticos Doctores venerari debemus.

9. Contraria, quæ sunt eius modi, vt simul in eadẽ re esse nequeant, quatuor habent species.

10. Adiuncta; quæ cum re sunt coniuncta; vt, locus, tempus, vestitus, & quæ Theologi circumstantias vocant. B. Basilius hunc locum adhibuit in Serm. de Ieiunio. Ieiunantis color grauitatis plenus est, non in impudentem ruborem efflorescens, sed pallore modesto ornatus, placidus & lenis oculus, sedatus incessus, vultus animi secum loquentis index, nulla intemperantis risus iniolentia, moderatio linguæ, & cordis puritas.

1. Aduersa. Vt superbiam matrẽ omnium peccatorum scimus. Humilitatem igitur fundamentum omnium virtutum amemus.

2. Priuantia, quæ sunt habitus, & eius priuatio; Vt vita, mors, lux, tenebrę. Argumenti à priuantibus talis est formula. Misericordes dixit Dominus misericordiam consecuturos; Qui igitur hac virtute carebunt, nullam misericordiam consequentur.

3. Relatiua, à quibus sic argumentum ducitur. Optabile cum sit beneficium accipere, multò optabilius conferre.

4. Contradicentia, quæ sunt affirmatio & negatio eiusdem rei de eodem subiecto, quorum alterum affirmat quid, alterum negat, vt Christus diligit, qui eius præceptis parer: qui non parer, non diligit.

Loci communes.

Loci

11. Antecedētia, quę consequentibus necessario cō-
harent; vt Christus resurrexit, & nos resurge-
mus: Est enim resurrectio nostra.

12. Consequentia, quę rem necessario consequun-
tur. Vt prudens est, ergo res dubias nō affirmat.
Insignis est locus apud Matthæum; vbi Domi-
nus à consequentibus probat, pauperes spiritu,
hoc est, humiles esse beatos, quia ipsorum est
regnum cælorum, & sic de cæteris, quas ibi pro-
ponit huius peregrinationis, Beatitudinibus.

13. Repugnantia, quę neq; certa lege, neque ordi-
ne inter se differunt, quā ratione à contrarijs,
ac dissimilibus discernuntur, vt qui diligit Deū,
non odit quenquam. Si fato omnia fierent, tol-
leretur liberū hominis arbitrium, laus, pœna,
virtus, vitium, glōria, inania essent nomina.

Loci com-
munes.

1. Materia, ex qua res vel natū-
ralis, vel artificiosa conficitur, vt
materia hominis est corpus. Ex
hoc loco argumentatur Prophe-
ta ad ostendendam idolorum va-
nitatem. Simulachra, inquit, gen-
tium argentum, & aurum.

2. Fōrma, propter quam res est.
Vt anima est forma hominis. Ab
hac sic ducitur argumentum. A-
nima præditi immortalis, cur no-
stras omnes cogitationes & spes
in rebus caducis & terrenis collo-
camus?

3. Efficiens, à qua aliquid est, vt
homo à Deo. Hinc argumentum
duxit Propheeta, ad probandum
Deum humana curare. Qui plan-
tauit, inquit, aurem, non audiet?
& qui finxit oculum, non consi-
derat?

4. Finis, cuius gratia aliquid est,
vt homo factus est ad æternam
beatitudinem; stulti igitur, qui
in voluptate, in delitijs, in honori-
bus beatitudinem collocant.

T

Loci

14. Causa, quę
est illa, cui
vi sequitur
effectus.

Causarum
autem gene-
ra sunt qua-
tuor

15. *Effecta. Quæ ex causis oriuntur; quorum vt causarum, quatuor sunt genera, quæ causis cognitæ facile intelliguntur. Hoc loco Saluator noster ostendit se esse bonum Pastorem; cum dicit. Ego sum Pastor bonus, bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.*

Loci communes.

16. *Comparatio, quæ est, cum argumentum ducitur, aut*

Maiori ad minus. Vt illud B. Hieronymi ad Heliodorum. Filius hominis non habet vbi caput reclinet, & tu amplas porticus, & ingentia tectorum spatia metiris?

Minori ad maius. Vt illud; diebus Dominicis laici sumunt Sacramentum Eucharistiæ, cur non Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, aut etiam sapius?

Pari, vt, quemadmodum Pastores cõsulunt saluti sui gregis, Reges suorum populorum, medici morbo affectis corporibus; Ita Pastores animarum, prodesse debent ijs, quibus præfunt.

Loci

G.
Loci inartificiosi
ad hæc octo ca-
pita redigi pos-
sunt

1. Sacras literas,
quarum ma-
gna est

Auctoritas; quoniã quic-
quid in eis continetur,
id verissimum est, & ve-
luti ex ore Dei prola-
tum.

Et Fœcunditas: quoniam
quæcunq; pulchra sunt
cognita, ac vitæ homi-
num vtilia, in illis conti-
nentur.

2. Traditiones Christi, & Apostolorum, vt
sanctissimi ritus, & carimonix, quæ in
Sacramentis adhibentur, & huiusmodi;
quæ quoniam scriptæ non sunt, sed de au-
re (vt aiunt) in aurem ad hoc vsque tem-
pus peruenerunt; viuæ vocis oracula re-
ctissimè dici possunt. Quarum quanta sit
authoritas, Cyprianus ostendit, cum di-
cit. Vt par est Spiritui sancto, & Christo au-
thoritas, ita in suis institutis æqua est au-
thoritas, & potestas. Nec minus est, quod
dictante Spiritu sancto Apostoli tradide-
runt, quàm quod ipse tradidit.

3. Authoritatem Ecclesiæ, quàm Christus si-
bi sponsam vnicam delegit, cum eaque o-
mnibus diebus vsque ad consummatio-
nem seculi se affuturum promisit, vt ad-
moneremur ei in omnibus esse parendũ;
& quicquid illa tanquam fidei dõgma te-
net, verissimum esse, nec quicquam fal-
sum, quod aut credit, aut docet esse cre-
dendum.

Loci inarti-
ficiosi.

4. **Authoritatem Sedis Apostolicæ**, quæ satis est firmum argumentum ad faciendam fidem; quia summus Pontifex est Christi Vicarius, ac legitimus successor Petri; eandem, quam Saluator noster tribuit Petro, non solum authoritatem, sed etiam fidei firmitatem habens.
5. **Authoritatem Conciliorum**; quæ in Spiritu sancto congregata fuerunt, quibus tanta fides est adhibenda, quanta Euangelistis; nimirum quia idem magister est Spiritus sanctus, & idem author Christus.
6. **Authoritatem sanctorum Patrum**, qui ope Spiritus sancti ita ad veram Scripturæ sacræ intelligentiam penetrarunt, ut in ijs, quæ ad fidem pertinent, non modo non errauerint, sed mirabilis etiam omnium consensus extiterit.
7. **Sententias Philosophorum**, quorum magna est autoritas, cum præsertim de remittendis iniurijs, de contemptu mundi, de minimè formidanda morte agitur.
8. **Historias grauissimorum hominum**; qui si in eandem sententiam conueniunt, ex eorum autoritate firmum argumentum, atque etiam fidei dogma promi potest. Verbi gratia B. Petrum Romæ & collocasse sedē, & pro Christo martyrij gloria coronatum esse omnes graues historiæ tradunt. Vnde certa argumentatione concludi potest, Romanum Pontificem Petro in Pontificatu succedere.

Ut quis auditorum animos commoueat, debet ipse commotus esse, quod consequetur.

[Si, quod prædicabit, operibus implere studebit.
 Si non nisi zelo Dei & studio salutis animarum dicendi munus suscipiet.
 Si præstantissima charitatis virtute accensus fuerit.

Cum verò commotio sit quædam mentis incitatio, sine qua, ingrata & exanguis fit oratio, dabit operam Ecclesiasticus Orator, ut quemadmodum sanguis per totum corpus diffunditur, ita in omnibus orationis partibus quædam infusetur, quæ ad commouendos, & afficiendos animos auditorum valeant; affectiones autem mediæ sunt inter virtutes, & vitia; quoniam

[Si in calum feratur, virtutes pariunt.
 Si in terra depressæ iaceant, pariunt vitia.

Omnium affectionum fons est Amor.

[Rectus bonarum
 Peruersus malarum]

[Auditores sunt excitandi]

[Omnes ad amorē Dei.
 Quidam boni viri ad amorem sui ipsius.
 Parentes ad amorem filiorum.
 Filii ad amorem parentum.
 Coniugati ad mutuum amorem.
 Omnes ad amorem patriæ.
 Omnes ad amorem verorum amicorum.
 Omnes ad amorem rerum externarum, quatenus nobis seruiunt ad gloriam Dei.

Si ea, quæ a-
manda p-
ponit, a-
mentur à
nobis, in-
de oritur
omnis pfe-
ctio Chri-
stiana

Recta amo-
ris regula
est Religio
Christia-
na; Quo-
niam

Si ea, quæ a-
manda p-
ponit, mi-
nus amen-
tur à no-
bis, inde
nascuntur

Sanctum gau-
dium.

Desiderium
vitæ æternæ.

Salutaris pœ-
nitentia.

Timor Dei.

Resignatio in
Deum.

Zelus hono-
ris Dei.

Quas affectiones Ec-
clesiasticus Orator
in auditorum ani-
mis debet excitare
argumentis ex ijs
locis sumptis, qui
in ecclesiastica Rhe-
torica tractantur.

Cupiditas.

Turpis volu-
ptas.

Desperatio.

Audacia.

Odium.

Indignatio.

Invidia.

Quas affectiones stu-
dere debet Ecclesiasti-
cus Orator ab audito-
rum animis amouere
argumentis sumptis
ex ijs locis, qui in Rhe-
torica Ecclesiastica
traduntur.

Quoniam

- 1. Disciplina, de qua paulo post, M.
- 2. Electione. Infra N.
- 3. Occulto Dei iudicio. De hoc infra, O.

Vt ianctos matrimonio non contemnant. Suū periculū considerēt videant ne cadant. Otiū, vnde voluptas & malū existit, fugiant. Orent sine intermissiōe Pijs operibus studeant. Episcopos, & Parochos suos adiuuent.

Quoniam vero ad cōmouēdos animos multū cōfert cognoscere auditorū genera, id circo sciēdum, vt genera hominū, sic auditorū quatuor modis distingui posse, aut

- 4. Natura, vt alij sint mares & foeminae qui vel sunt

Viri q monē di sūt

Coeli- bes

Foemi ne que cohortanda sunt

Viri, qui monē di sūt

Coniugio iūcti

Foeminae

Ad taciturnitatē, q a q custodit os suū, custodit ab angustijs animā Ad humilitatē, q a (suā. Dñs respicit humilitatem ancillæ suæ. Ad castitatē animi & corporis, q a mulier innupta & virgo, cogitat q̄ Dñi sunt, vt sit sancta corpore & spiritu.

Ad modestiam ne in laqueos mali Dæmonis incidant. (re Dei.

Accipiant vxores cū timo Diligant vxores, vt Christus dilexit Ecclesiam.

Instituant vxores suas. Si aliq d scire cupiūt vxores suæ, pat̄ntur interro- increpēt quādo op̄ (gari. est, modestē tamen vxores suas. (suis.

Habitent cum vxoribus

Quibus ostēden dum est vxorē debere viro suo

Fidelitatem, amorē sanctum, Castū timorem, Sobrietatem, Obedientiam, Reuerentiam.

Quæ excitanda & in pri mis vi duç ad

Pudiciā, deuotionē, Christianā liberalitatē, infirmorum curā, opera pieratis. Fundēdas ad Deum preces.

Ma
res
aūt
&
fœ-
mi-
næ
ita
eri-
am
di-
fin-
gui
pos-
sūt,
vt
alij
sint

1. Parentes q. monendi sunt,
vt filios suos

Præcipuo amore pa-
reres suos diligāt.
Obediāt in omnib⁹,
q̄ ad administrati-
onē familiæ, rei q;
familiaris p̄tinēt.
Hortatiōes, obiurga-
tiōes, castigatiōes
etiam, vt salutaria
medicamēta, & ma-
xima iudicia amo-
ris, suscipiant.
Pareres suos omnib⁹
honoribus profe-
quantur. (suis.)
Succurrāt parentib⁹
Parentū vitam sustē-
Tristitia nō affi-
ciāt pareres suos.

2. Filij
q. exci-
tandi
sunt,
vt

3. Senes qui monendi sunt,
vt

4. Iuuenes
q. admo-
nendi
sunt, vt

5. Media
ætate cō-
sistentes
q. adhor-
tandi
sunt, vt

Tueantur & nutriant. (māt.
A peccatis, quantū in se est, reprē-
In bonis operibus instituant.
Corripiāt, quando opus est & pu-
Erudiāt in ijs, q̄ ad religio- (niāt.
nem Christianam pertinent.
Caucant, ne se ipsi fallant.
Caucant ne temerē iudicent.
Huius sæculi opes suspectas ha-
beant.
Timiditatem, quæ refrigerente
calore, illis inest, conuertāt ad
humilitatem.
Confidant in Domino.
Prudentiā suā non tanti faciant,
Si quid de se sentiant, ac loquan-
tur homines, nō admodū curēt
Vereantur Deum, cuius oculis
patent omnia.
Misericordiam opibus, si diuites
sunt, consilio, autoritate, do-
ctrina exerceant.
Vicinorū filios, filios suos putēt,
eos horrentur & reprehendāt.
Vt honorum, & diuitiarum cupi-
ditate se liberent.
Detractores & maledicos non fe-
rant.

Sibi longam vitam minimē polliceantur.
Caucant, ne voluptatibus capiantur.
Vereantur Deum, & viros bonos.
Abstineant à carnalibus desiderijs.
Ne faciliē credant.
Ne iniuriam inferant.
Modum adhibeant in omnibus.
Adolescentiæ calorem, & impetum sanctis exerci-
tationibus, & pijs operibus temperent.
Alicui se disciplina tradant.
Aliquem virum bonum, cuius exemplo & consilio
prudentiores & meliores efficiantur, deligant.
Quo magis in illis viget ingeniū, iudicium, & memo-
ria, eo magis diuinis muneribus ad aliorum vsum,
& ad animarum salutem vtantur.
In ea, ad quā nati sunt, & cui à primis annis se dedide-
runt, arte se exerceant, sine fūco, & ostentatione.
Senum consuetudine prudentiam augeant.
Vita moderatione, & grauib⁹ colloquijs iuniores e-
rudiant.

M. Disci-

M.
Discipli-
na ita di-
stinguun-
tur Audi-
tores, vt
alij sint.

1. Magistri,
& hi aut

Rerum diuinarum, vt
Sacerdotes, quibꝫ o-
stendendū est in eis
requiri

Bonitatem.
Sobrietatem.
Castitatem.
Bonos mores.
scientiam.
Studium lite-
rarum.

Facilius, ac breuius, quā fie-
ri possit, quam artem profitē-
tur, doceant.

Non doceant libentius diui-
tes, quā pauperes.

Neminem excludant.

Rerum
huma-
narum,
qui ad-
hortan-
di sunt,
vt

Rhetores ne incautos ado-
lescentes erudiant ad decipiē-
dum, & ad excitandas seditio-
nes.

Philosophi ne de mundi æ-
ternitate, de immortalitate
animæ nimium multa, & ni-
mis subtiliter doceant.

Quod prohibuerunt sancta
Concilia, nemo audeat offen-
tationis causa ad perniciem
ingeniorum profiteri.

Auditores
conciona-
torum, qui
excitandi
sunt, vt

Qua audierūt, memoria man-
dent.

Audiant cum fructu.

Non numerentur inter illos,
de quibus scriptum est: Sem-
per discentes, nunquam ad-
scientiam peruenientes.

2. Disci-
puli. Vt
sunt

Viri religiosi; quos sanctissimi viri Augu-
stinus, Hieronymus, Franciscus, Domini-
cus, & benedictus instituerunt.

Moniales discipulæ
sanctorum Patrū
quæ excitandæ
sunt

Ad metum; nisi quod
vouerunt præstite-
rint.

Ad gaudium; com-
memoratione bo-
norum, quibus in
monasterijs perfru-
untur, & malorum
quibus carent.

1. Amicos quorum multæ sunt societates, put Spiritus sanctus excitat alios ad	[Erudiendos pueros in doctrina Christiana Orationem. Frequentanda Sacramenta. Propria corpora castiganda. Consolados eos, de quibus ultimū est sumendum supplicium.]	Quæ societates excitatae sunt ad	[Perseuerantiam. Ut se vnusquisq; ferat. Ut nihil dicatur nisi implorato Spiritus sancti auxilio.]

N.
Electiōne distinguuntur auditores, quia homines sibi deliquunt

2. Disciplinam militarem; ad hos pertinet	[Defendere religionem Christi. Pugnare pro defensione s. matris Ecclesiae. Pugnare pro honore Dei. Pugnare pro omnibus Christi, pretioso sanguine redemptis.]	His ostendendum, ignominiosum in militia esse, nihil aliud habere propositum, quam	[Ditari. Intemperantiam seipsum foedare. Vbi quis victoriam reportaerit, à seipso, hoc est, à cupiditatibus vincit.]

3. Aliquam artem, ut mercaturam; Ex quorum animis amouenda sunt	[Fraudes. Mendacia. Dissimulationes.]

- [Religio.
- [Iustitia.
- [Clementia.
- [Fortitudo.
- [Temperantia

Reges quibus proponantur Regiæ virtutes, vt

1. Principes qui sunt aut

Rerumpublicarum administratores, qui excitandi sunt

- [Ad comitatem.
- [Ad amandam virtutem.
- [Ad malitiosas quasdam ineptias fugiendas.
- [Ad anteponenda suis publica commoda.

Vt vehemens illud studiū quod adhibent ad parandas opes, adhibeant ad

- [Sanctam religionē tuendam.
- [Sanciendas, & seruandas leges.
- [Iustitiam amandam.
- [Salutaria consilia proponenda.

O. Distinguntur etiam Auditores occulto Dei iudicio, quo fit, vt alij sunt

2. Subditi qui debent

- [Amare Regem & Principem suum.
- [Principum consilia in meliorem partem interpretari.
- [Legibus obtemperare.
- [Consilio, opibus, quando opus est, Principes adiuuare.

- 3. Nobiles, qui excitandi sunt ad Humilitatem.
- 4. Ignobiles, qui ad veram nobilitatem, quæ in obseruatione Religionis, & in virtutibus est collocata, sunt accendendi.

- 5. Domini.
- 6. Serui.
- 7. Ruri habitantes.

De quibus proxima tabula.

5. Domini

5. Domini seu Patresfamilias, qui excitandi sunt, vt

Familiam suam informent, corripiant & consolentur.
Familia suæ se virtutum exemplar præbeant.
Cum seruis benignè se gerant.
Immoderatis laboribus seruos non aggrauent.
Res necessarias ad victum & vestitum seruis prouideant.
Seruis mercedem soluant.
Studeant, vt serui meliores efficiantur.
Indulgentia, nimia familiaritate, & communiõne secretorum, seruos ad libertatem non erudiant.
Multitudine seruorum inutilium, qui familiam perturbent, non delectentur.

6. Serui, qui admonendi, vt

Seruiant in Domino.
Eatenus pareant Dominis suis, quantum iubent, cum lege Domini consentit, aut non aduersentur.
Non adulentur,
Sint fideles.

7. Ruri habitantes, qui admonendi sunt, vt

Omnia, quæ ruri accidunt, frugum copiam, sterilitatem, siccitatem, ad Dei prouidentiam referant, in ijsque diuinam bonitatem cõtemplentur.
Ne furentur.
Decimis non fraudent, quoniam id est corrumpere patrimonium suum.

Ad

Exempla Sanctorum, & Sanctarum, vt si
de contemnenda morte agatur, Marty-
rum exempla, Stephani, Laurentij, &
aliorum in medium sunt afferenda.

Simplex, vt bona est religio
Christiana.

Sententia
quæ est o-
ratio ali-
quid enū-
cians de
re vniuer-
sali, vel o-
ptāda, vel
fugienda,
aut est

Ad commouendum
plurimum valent

Aut ratio-
nem adiū-
ctam ha-
bet, & hęc
vel

Implicitam, &
vocatur senten-
tia Enthymema-
tica, vt, ne con-
tendas cum vi-
ro locuplete, ne
fortè contra te
instituat litem
tibi.

Explicitam, &
appellatur pars
Enthymematis
vt, non est gau-
dendū ob mor-
tē inimici, quia
poterat conuer-
ti ad Dominum

Enthymemata, quæ conficiuntur ex in-
dicijs non longè petitis, sed proximis,
& apertis, & vbi Catholicè viuitur,
multò crebrius ad confirmandum, quā
ad refellendum adhibentur.

Conci-

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page]

Loci; vt qui aliqua fabella auditorum animos oblectare studet. Temporis, vt qui longitudine sermonis, & longis digressionibus auditores tadio afficiunt. Proprie personae, vt illi, qui obliuiscuntur muneris sui, subtilibus disputationibus populū nō docēt, sed in sui admirationē conantur trahere. Auditorum; vt illi, qui explosas iamdiu Philosophorum opiniones, de Fato, contra Dei prouidentiam, de sequendis voluptatibus in medium afferunt, eas, quae minimē est necesse, vt refellāt.

Ne in aliquam ineptiam incidat; quod fiet, si in dicendo rationem non habeat

Considerate

Nomina confingere. Varietate linguarum Graecae, Latinae, Hebraicae, orationem confundere. Superuacaneis verbis, & Epithetis uti.

Cum au-det

Conciliantur verò auditores elocutione, quae in hoc consistit, vt Ecclesiasticus Orator ad populum dicat.

Ne frigidam orationē efficiat, quod fit

Cum dicentis actio, quae est tantquam corporis sermo, rebus de quibus agitur, non est accommodata. Actio autem posita est

In vocis moderatione, ne ab oratione discordet. In gestu oculorum, oris, manuum, pedum, & totius corporis.

Emē [Solæcis.] Quod consequetur, si in ea, in qua datē mos in natus est, lingua se exercēs, motus Barbaris lestas quasdam voces mutauerit, mos aut potius correxerit.

Perspicuè, De quo proxima tabella. Appositè, P. Ordinate, Q. Memoriter, R. Cum dignitate, S.

Perspicuè

Nominum. Sunt tamen quædam corporis partes, quæ proprijs nominibus explicanda non sunt, & insignia quædam peccata, sed adhibita circumlocutione.

In proprietate

Verborum. Propria verò verba dicuntur, quæ communi loquendi usu recepta sunt, vt Philosophus, Theologus, docere, discere, & huiusmodi.

Perpicue. Perpicuitas autem orationis consistit interdum

In translationibus. Translata verba dicuntur, quæ à propria significatione ad aliam non propriam transferuntur. Vt gratia dicitur fons vitæ. In quorum usu hæ cautiones sunt adhibendæ

Ne à remotis sumantur. Vt si quis Christum, Serenissimum diceret; quia rex.

Ne ab vlla re turpi proficiantur; Vt si quis Deum patrem carnificem Christi nominaret; quia iussit, vt propter peccata hominum moreretur.

Appositè, P.
Ordinatè, Q.
Memoriter, R.
Cum dignitate, S.

} Infra.

P. Appo-

Quomodo autem
 [Ab initio id, de quo sibi] debeat proponere Ecclesiasticus
 dicendum est, proponat. }
 Quod propositum fuerit, explanet. } Orator, qualis debeat esse propositio. Item de Diuisione & distinctione, paulo post dicemus.

Breuem nonnunquam rationem subiiciat, hoc modo. Cupitis scire, quam ob rem in varias calamitates incidatis? melioris spei filij decedant? qui supersunt vos tristitia afficiant? varijs morbis affligamini? caritate annonæ, & alijs incommodis exerceat vos, aut puniat potius Deus? quia eius mandata non custoditis, quia iniusti estis in vos, & in alios.

Ad ea, quæ proposita erant, reuertatur hac ratione. Ita dictante Spiritu S. ne illud quidem, quod dixeram cogitans, digressus sum; utinam cum aliquo vestro fructu. Nunc redeamus, unde deflexit oratio.

Concludet interdum in hunc modum. Vellem fratres charissimi, ut tandem aliquando tot sermonum, tot concionum, tot hortationum mearum conclusio existeret; Effetis vos populus Dei, hæreditas Christi, gaudium meum, & corona mea, humana contemneretis, huius exilij obliti ad cælestem patriam aspiraretis.

Ex conclusione transibit aliò. Ut agens de Curiositate, quam Ocij filiam nominamus, ubi ostenderit Curiosos non solum tempus conterere, sed etiam discordias serere; subiunget, sibi etiam odium comparare solitos; & cum maxime soleant esse delatores; in varias plerumque calamitates incidere.

Adhibebit interdum repetitionem hoc modo. Christiani, Christi membra fugimus, Christiani iniurias vlciscimur, Christiani aciem Christi deserimus. (significet.)

Adhibebit vocabula propria, quæ rem plane
 Cum in temperato dicendi genere } Versatur, utatur ijs dicendi formis, de quibus mox infra, T. V.

Cum in tenui ac sublimi generi orationis versatur

P. Appositè dicet orator, si formas, ac figuras cum verborum sententiarum, rebus, de quibus agit, accommodauerit, ita ut

In tota oratione decorum seruet. De quo paulo post, X. I. Cum

1. Illustri explanatiōe, & sub aspectū subiectione, hōc modo: Considerate fratres, intuemini imaginem orbis terræ, maior pars, impia Mahumetis tyrannide oppressa est. In ijs, qui Christum agnoscunt Deum, quot monstræ opinionum, quot portenta hæresum, quàm varij, & pestiferi errores, multorum mentes infecerunt? Nos, qui sanctam matrem Ecclesiam sequimur, & in fide non erramus, nostram fidem operibus non confirmamus, nec fides, nec sinceritas apud nos reperitur.

2. Tragica rerum expositione. Ut de amissa Insula Cypro ita exponet. Assur immanissimus Turcarum Tyrannus, virga furoris, & baculus iræ Domini, ita, eo permittente, percussit nos, regnat, & in dies crescit impietas, triumphat dira crudelitas, Regnum nobilissimum in Tyranni potestatem redactum est, sanctissima templa vastata; qui Reipub. Venetæ nomine regebant, primarij etiam Regni ipsius viri miserabiliter obtruncati, violatæ virgines, igne & flamma decor extinctus Civitatis, cæsi innumerabiles homines, multi etiam captivi, ut haberent, unde Christiani hominis hostes insultarēt, Byzantium sunt perducti.

3. Morum, & vitæ imitatione. Ut vlciscere illatas iniurias, occide inimicum tuum, filios tuos hæredes huius infestini odij relinque, imminue patrimonium tuum, dita prætorios ministros, & vltorem omnium iniuriarum acerrimum omnes prædicent; cōsiderabis deinde num rectè feceris.

I.
Cūm in temperato
genere orationis
versatur Ecclesia-
sticus Orator, vta-
tur

V

I. Cūm

I.
Cùm intemperato,
&c.

4. Rebus, quæ sensu & vita carent, sensum & motum adiungat; vt superuacua neæ vestes, sumptuosa conuiuia, testatur vos nō egere, vos non diligere pauperes, quippe qui eis sua subtrahitis, vt crapulemini.
5. Quæ rem attingunt, cum ea coniungat; vt, quid agunt quidam ex vobis? ingurgitant, nō concoquunt, eis pituita molesta est, oriuntur febres, immaturo tempore senescunt, decedit memoria, libidine cruciatur, minuunt patrimonium, miseri in hac vita ad mortem perpetuam festinant.
6. Utatur Anthitetis; vt docens spiritualis vitæ commoda, & sanctas oblectationes, dicat, voluptates corporis debilitant corpus; gaudia spiritus vim animi augent; illæ poenitentiam, hæ lætitiā, illæ infamiam, hæ laudem coram Deo, & hominibus pariunt.
7. Periphrasi, hoc modo: Ille, q̄ eos, quos solet euehere, maximè decipit, qui vitia, virtutis specie plerumq; extollit, q̄ eos, à quibus magis diligitur, sapius fallit, probitatis, & innocentia irrisor, à quo nemo tandem interdum nō est deceptus, dissimulationis, adulationis magister, honorum & diuitiarum admirator, impurarum voluptatum minister, & callidus Sophista, & bonorum etiam ingeniorum corruptor, ille est, quem amatis, quem creditis mundum esse? Mundus est is, quem vobis descripsi.
8. Paronomasia. Hac vsus est B. Basiliius in eo explicando, Destruam horrea mea; habes, inquit, horrea ventres pauperū. Et illa B. Ambrosius de B. Virgine. Neque enim, inquit, comites foeminas desiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat.

I. Cùm

I.
Cum in temperato,
&c.

9. Interrogatione. Vt cogitatis interdum fratres, vos esse homines ad imaginē Dei factos? cogitatis sanguine Domini nostri Iesu Christi vos esse redemptos? cogitatis quid pro vobis in sanctissimo baptismatis sacramento sponsores vestri polliciti sunt? certē rerum omnium, quas commemoravi, vos oblitos quispiam posset iudicare, cum sic viuatis, vt nec dignitatem hominis, nec beneficia, quæ à Deo accepistis, recordari videamini.
10. Percunſtatione. Vt num putatis aliquem esse, qui crucem suam nō ferat? mihi credite, & Reges, & Principes, & omnium generum homines ferūt crucem suam; maiorem illi, quos feliciores putatis.
11. Auerſione hoc modo ad auditores. Accepistis à me, fratres, quæ sit voluntas Dei, quid sanctum Euāgelium doceat; Reliquum est, vt, ne frustra vos sermone meo interfuisse videamini, operibus ostendatis.
12. Dubitatione. Vt surdis canam fabulā, nec ne, vehementer dubito; quod quidem mihi maximè molestum esset.
13. Correctione. Vt multi ita se diligunt, aut potius se nō diligunt, vt adulationibus delectentur, monitores odio habeant.
14. Paululum immutato verbo. Vt Veronæ nō incommodè dicere poterit; Veronam dictam esse, vt esset verè vna in Christo, in sancta Ecclesia, & omnes amore inter se essent coniuncti.
15. Descriptione. Describere autem poterit pestem ad commouendum diuites, ad subueniendum pauperibus, ita etiam sterilitatem excitans ad eleemosynam, & ad poenitentiam.

V.
In grandi, ac sublimi orationis genere debet ecclesiasticus Orator varijs modis Auditores afficere, ita vt interdum

Moneat V.C. Vbi Euangelij, aut Epistola partem explicauerit, tanquam potestatem habens, monebit auditores, se eorum peccata commemorasse, vt cum illis communem calamitatem lugeret, & luctus ille interior pœnitentiam salutarem pareret. Et dicat, non vt confundam vos hæc dico, sed vt filios charissimos moneo.

Obsecret. Vt obsecrō vos charissimi filij, quos Dominus noster Iesus Christus meæ fidei credidit, quos vita chariores habeo; quibus iter veræ beatitudinis ostendere in primis studeo; obsecro inquam vos, vt vobis ipsi attendatis, cogitatis, qui sit is, sub cuius vexillo militetis.

Execretur. Vt exterminentur, qui occidūt homines, qui contaminant sanctum matrimonium, qui opprimunt pupillā & viduam.

Contemnat. Vt vbi vitia acriter reprehenderit, dicat interdum se omnia contemnere, vt animas lucretur Christo, his verbis: Me miserum, si vos omnes me laudaueritis, si peccata vestra dissimula uero, si mea indulgentia deteriores euaseritis, laudationes vestras, omnia comoda, omnes honores nihili facio, vt vos Christo lucrifaciam.

Detestetur peruersos Christianæ Reip. mores, præsertim illa vitia, quibus populus, cui præest, est deditus.

Horrorem incutiat; & nominare poterit nomen Oppidi, & Ciuitatis, in qua sermonem habebit, & horrorem incutere dicens; enersurum eos Dominum, nisi resipiscant.

Insultet impijs, hoc modo: Quid miseri de patria exules nūquam cogitatis? sic uitis tanquam nunquam ad aliam vitam migraturi? Dei filij adoptiui; fratres Christi, participes æternæ Beatitudinis vos ipsi non agnoscitis? cogitationes, & curas vestras omnes ponitis in rebus abiectis, atq; terrenis.

V. In

Increpet hoc modo. Vbi sunt, q̄ corrūpūnt hoc Oppidum? Vbi reperiuntur inimicitiarum, & calamitatum huius Ciuitatis ministri? iam mortui sunt, aut miserimè viuunt; nolite peruersos illorum mores imitari, ne eiusdem calamitatis & miserix participes efficiamini.

Glorietur eo die, quo Auditores sanctissimum Eucharistiæ sacramentū sumpserunt; dicat. Exeat nunc perēnis animarum nostrarum hostis, exeat auidissimus perditionis nostræ Sathanas, & cū Christo, cuius sanctissimū corpus sumpsimus, cui per fidem maximè iuncti sumus, congregiatur. Vincemus, charissimi filij, quia Imperator noster Christus semper regnat, semper vincit.

V.
In grandi ac sublimi, &c.

Lamentetur hoc modo. Quid me miserū laboribus, vigilijs, prædicationibus, quid meis precibus ad Deum, quid mea paterna pietate sum consecutus? cum me hortante, me rogante, me obsecrante, peruersa hæc saltandi consuetudo; hæc perniciofa Dæmonum ars, qua animæ irretiuntur, non tollitur?

Minetur res, quæ imminet, quarū memoria molestissima est. Vt nisi resipiscam, nisi ad pœnitentiam conuertamur, sumpturum Dominum pœnas de peccatis nostris, affirmo vobis, ita eius exigente iustitia, terræ motu, fluuiorum inundatione, bello, fame, peste puniturum populum.

Terreat. Vt si incommoda belli, penurix, pestis, & maximè Diuinæ indignationis effectus ante oculos ponat. V. C. Non colligetis messes, Fratres; Filij vestri vobis immatura morte præripiuntur, varijs calamitatibus opprimemini; quia Deum non agnoscitis, quia eum blasphematis, quia decimas fraudatis.

V.
In grandi ac subli-
mi, &c.

Exclamet interdum; O tempora, o mo-
res, o prauas consuetudines, o peruersa
hominum ingenia, o miserum seculū,
o calamitosam Rempub. Christianam.
Adhibebit tamen modum in exclama-
tionibus, illasq; post reprehensionem
vitiōrum, praesertim publicorum col-
locabit.

Optet interdum sic. Vtinam sciperes, vtinam
intelligeres, vtinam nouissima
prouideres, vtinam tibi attenderes, vtinam
Dei voces audires.

Interrogatione vtatur, quæ premat, & vr-
geat. Vt num Christiani dicuntur, qui
iniurias remittere indignum putant?
num qui viuunt, sunt primitiuae Eccle-
siae Christianis similes? num imitami-
ni vos atauorum, & auorum vestro-
rum religionem, frugalitatem, & mo-
destiam? si nobilitatis, si bonorum ex-
ternorum heredes fuistis, estote etiam
religionis, & liberalitatis Christianae.

Communicet cum Auditore sententiam
suam hoc modo. Laudandi sunt filii,
qui parentes deserunt, laudandi Pa-
tres, qui prouocant filios suos ad ira-
cundiam, laudandae uxores superbae,
quae tyrannidem exercent in viros, lau-
dandi viri, qui fugiunt uxores suas ta-
quam pestem, vos ipsi iudicate. haec flens
dico, hac dicendi moderatione vtor,
ne vos confundam.

Ironice loquatur, raro tamen; nam ab om-
ni fuci suspicione abesse debet. Hoc
modo. Hi sunt fideles Christi, hic est
populus Dei, hi auditores optimorum
concionatorum.

Liberam vocem proferat, raro tamen.
Verbi causa. Quid potui facere, fratres,
& non feci? nunquam per multum tem-
pus a vobis discessi; Vobis, quantum
potui, opem tuli, paterno vos amore
dilexi: pro quibus rebus, quas gratias
mihi habetis, fratres? nihil profuit
mea diligentia, obfuit potius quibus-
dam, qui me monitorem ferre non pos-
sunt, & veluti Phrenetici, animarum
suarum medicum auerfantur.

X. De-

X.
Decorum
Ecclesia-
sticus ora-
tor serua-
bit, si eius
oratio e-
rit

Affecta (affectum
dicimus, quasi
sanguine ora-
tionis). erit aut
affecta

Si neminem nominauerit, nec
indicauerit, sed dilectione Dei,
& amore proximi se commo-
tum ostenderit.

Si usus
fuerit

Submisso genere ora-
tionis, cum docet.
Temperato, cum lau-
dat.
Sublimi, cum aliquid
agendum est, & po-
pulus ab eo alienus
videatur.

Morata, mores
enim quasi ani-
ma sunt oratio-
nis, qua utatur
ad comprobandum

[Argu-
mentis]

In hac
neces-
sariū
est, ut
orator
Eccle-
siasticus
ostendat se

In sacris lite-
ris versatum.

A Spiritu san-
cto edoctum.

Sanctis mori-
bus ornatum.

Addicendi
munus voca-
tum.

[Signis]

Decorum
percipitur
Sanctorū
Patrum

[Observa-
tione]

ideo
cleri-
cis
in
pri-
mis

Legendus B. Paulus, qui caeleste
loquendi formam in suis Epi-
stolis expressit.

Legenda
scripta
Sancto-
rum Pa-
trum

[Græ-
corum]

[Nazianzeni,
Basilij.]

[Chryso-
stomi, Nysseni.]

[Latino-
rum]

[Augustini,
Ambrosij,
Hieronymi,
Gregorij Pō-
tistis,
Leonis, Ber-
nardi.]

[Imitatio-
ne.]

Colligendi pulcher-
rimi quidam loci ex
[Cōmentarijs in
Psalms.
Euāgelistas
Epistolas
Pauli.]

Vt Ecclesiasticus O-
rator decorum ser-
uet, has leges sibi
prescribat,

Vt nunquam falsum dicat, etiam si spe-
ret posse Auditores ad pœnitentiam
conuerti.

Ne aduleatur Auditoribus.

Vt si interdum laudat, vituperet etiam.

Vt nunquam de prædestinatione loqua-
tur, quin subdat liberum esse hominis
arbitrium.

Nunquam de peruersis quorūdam Sacer-
dotum moribus dicat, quin de Sacerdo-
tij authoritate prius multa dixerit.

Nunquam matrimonium ita laudes, vt
virginitatem ei non præferat.

Ne se ipse iactet, aut sua.

Ne in Sacerdotes, in ordinem Episcopo-
rum, in Principes, multò minus in Pon-
tificem Maximum dicere audeat.

Hæc autem omnia,
quæ de varijs dicen-
di formis, deq; deco-
ro dicta sunt, conse-
quetur,

Si iudicium, quod condimentum oratio-
nis, & actionum omnium humanarum
est, in dicendo adhibuerit.

Si ea verba, quæ S. Hieronymus de quodã
Concionatore dixit, ad se pertinere
maximè existimauerit. Nec ad instar
(inquit) imperiti medici, vno collyrio
omnes vult curare, sed per singulas Ec-
clesias vulneribus medetur illatis. Ora-
tor enim Ecclesiasticus debet diligen-
ter inquirere mores, & præcipua vitia
illius Ciuitatis, vbi sermones habitus-
est, & ad ea sermones suos accom-
modare.

Q. Ordo

Ordo est dispositio, & conuenientia partium pulchritudo rerum, ac veluti anima; sine quo nihil pulchrè dici potest. Vt autem ordinatè dicat, oportet, vt, cum opus est vti his omnibus orationis partibus, collocetur

Primo loco exordium, quod debet esse

Verecundum.

Grave.

Breue

Interdū abrupto.

Est autem institutū exordiū, vt Aditores efficiantur

Dociles; quod consequetur Orator, si ordine se dicturum, & argutas quæstiones omiflurum pollicebitur.

Attenti, quod efficiet si dixerit se de salute animarum sermonem habiturum, & non quod homines, sed quod ipse Deus, aut Dei serui, diuino spiritu afflati, literis consignauerunt, in medium allaturū.

Beneuoli; quod præstabit, si neque inania gloriæ cupiditate, neque avaritiæ, sed zelo Dei, & studio salutis animarum, munus dicendi se suscepisse affirmabit.

Secundo propositio hæc autem debet esse

Vna, hoc est, ad vnam propositionem reducta; vt explicaturus Euangelium in solennitate omnium Sanctorum, proponat sibi dicere, quæ sit beatitudo, & explicet primū, quid nō sit beatitudo, deinde quæ sit huius nostræ Peregrinationis beatitudo, tum singulas, quas ibi Dominus noster enumerat, poterit explicare.

Quomodo explicanda sit propositio, Ars interpretandi sacras literas docet. Vt infra, Y.

Catholica; quæ est sanctæ matris Ecclesiæ enunciatio, eaque vetustate, & consensu Patrum dignoscitur.

Popularis, hoc est, ad populorum captum accommodata.

Tertio loco Diuisio.

Quarto, Confirmatio.

Quinto loco Epilogus]

De his proxima tabula.

[Digredi sæpe debet Ecclesiasticus orator. Qui autem præcipui digressionum loci sint, infra litera Z. proponentur.

Tertio loco diuisio, quæ veluti instrumentum propositioni seruit. Cuius diuersæ sunt species,

Alia, quæ magis propriè dici potest Enumeratio, vt est illa apud Salomonem in principio Ecclesiastes.

Alia est distinctio vocis, quæ diuisio est generis eiusdem per oppositas differentias, vt cum dicimus, Christianorum

Quosdã esse Catholicos.

Quosdã non Catholicos.

Collocetur

Quarto, Confirmatio. De qua pauca dicuntur.

Aut summa totius sermonis, aut præcipua capita sunt repetenda.

Quinto loco Epilogus, in quo

Aut aliquid de Beatitudine, de æternis supplicijs est dicendum.

Aut cum lachrymis ad Deum sermo est conuertendus, quod tamen non sæpè, nec longa oratione faciendum est: nihil enim citius arefcit lachryma.

Z. Digres-

Contra peruersos mores spectaculorum.
Contra choros Sathanæ, libidinum magi-
stros, horum temporum insulas Co-
mœdias.

Belli tempore de iustissima ira Dei, de fal-
sæ pacis incommodis.

In caritate annonæ propter peccata di-
cat res aduersas euenire.

De peccatis linguæ digrediatur sæpè; lin-
guam esse inquietum malum, & vene-
num mortiferum, esse veluti ignem,
qui inter omnia elemēta maximè de-
struit, lingua destructas esse domos, &
ciuitates.

Blasphemos dicat esse monstra hominū,
portenta ciuitatum, ciues inferni, cani-
bus Iudæis, Hæreticis peiores.

Periueros esse perturbatores humanæ so-
cietatis, iustitię corruptores, iurgiorum
& inimicitiarum ministros, Sacerdotes
Sathanæ.

Detractores repræhendet, serpentinam
linguam detractioni assuetam meritò
appellabit.

Detractoribus minimè credendum esse;
& verbis S. Hieronymi vtens, dicat, ni-
hil tam inquietare animam, & mētem
leuem, & mobilem facere, quàm facile
detractoribus credere.

Dicet adultores esse falsos amicos, pe-
stem humanæ societatis, venenum dul-
ce incautis hominibus propinare con-
sueuisse: lac esse cibum puerorum; pue-
rile esse cantilena suarum laudum, &
adulationibus decipi.

Z.
Digressionum loci
præcipui

Digressio-

Digressionum loci

Dicat mendaces esse filios diaboli, desertores militiae Christi, infames homines.

Reprehendet feminatores zizaniorum, & dicet Dominum detestatum esse huiusmodi homines, ut Salomon scribit.

Addet litigatores esse imitatores Daemonum, & odiosos hominibus.

Iactantes sua, esse Gallinae similes; quae ubi ouum emittit, clamat, donec significet esse factum, quod ei statim adimitur; ita subripere Sathanam solitum bona, quae fecerimus.

Digressionum loci, quos in primis tractet,

Vitam Christianorum non initio, sed fine iudicari exemplo Iudae, & Sancti Pauli. Perfectam sapientiam esse fugere vel minima peccata.

Hanc vitam esse exilium.

Magnam apud Deum libertatem esse, non seruire peccatis.

Summam nobilitatem, clarum esse virtutibus.

De caelesti patria cogitandum.

Eleemosynas praemittendas multorum generum.

Remittendas iniurias.

Docendos & consolandos, qui doctrina & consolatione egent.

Denique ad has, & huiusmodi digressiones faciendas, magnam oratori copiam suppeditabunt libri de virtutibus & vitijs: praesertim ille, quem scripsit Guilielmus Peraldus Episcopus Lugdunensis.

T. Ars

Y.
Ars
inter-
pre-
tan-
di
sa-
cras
lite-
ras
cōti-
ne-
tur
sen-
suū
q̄ in
eis
cōti-
nē-
tur

1. Di-
stin-
ctiōe
sēsus
autē
sunt
qua-
tuor

Inuē-
tiōe,
quæ

Dispositione,
vt

1. Literalis, qui
Historic⁹ etiam
dicitur, qui veri-
tatem factorum
explicat.

2. Moralis, qui
ad vitæ emenda-
tionē mysticos
sensus accōmo-
dat.

3. Allegoricus
qui rerum gesta-
rum narrationē,
futurorum ym-
bram prætulisse
demonstrat.

Allegoriam au-
tem peperit.

4. Anagogic⁹,
qui ad sacratio-
ra cælestium fi-
gurarum præce-
pta perducit.

Historicam in-
telligentiam do-
cet.

Ad inuestigan-
dos reconditos,
penitusque ab-
strusos diuina-
rum literarum
mysticos sensus,
viam demon-
strat.

Neces-
sitas, q̄
oritur,
cū ver-
ba vi-
dētur

Palitatē præ se fer-
re. Vt illud: super aspi-
dem & basiliscū ambu-
labis, & cōculcabis leo-
nem, & draconē. quod
per allegoriam referē-
dum est, ad victoriam,
quā retulit Christi⁹ de
Mundo, Diabolo, pec-
cato, & Morre.

In sensu Grammati-
co sumpta absurdita-
tem parere, vt cū Deo
pœnitentia, ignoran-
tia, furor tribuitur.

Pugnare cum sancta
doctrina, vel bonis mo-
ribus, vt cū oculum
eiiciendū præcipit Do-
minus, fugiendos pro-
pinquos, & huiusmo-
di.

Vtilitas. Cū verba per se sum-
pta nullam vtilitatem videntur
afferre, vt historia iacob, qui de-
ceptus à socero Laban, Liam in
matrimoniū accepit, existimās
se potitum Rachaele, pro qua lō-
go tempore seruierat. Licebit i-
gitur Liam interpretari Philoso-
phiam de moribus; Rachaelem,
Philosophiam contemplantem
hoc est, Theologiam, quā nemo
rectē percipit, nisi qui bonis mo-
ribus sit præditus.

Primū iaciatur doctrinæ fundamētum;
quid sibi velint verba sacræ Scripturæ,
explicatur.

Deinde, vt mores animi auditorum exci-
tentur, quod Sanctos Patres fecisse, li-
cet animaduertere.

Sunt tria alia expositionum ge-
nera

Elementarium.
Physicum.
Propheticum, à quo debet
Orator abstinere.

R. Memo-

R. Memoria Ecclesiastici Orato-
ris

Conseruatur, & augetur
exercitatione.

Incredibiliter ordine cre-
scit.

Stylo adiuuatur.

S. Dignitas verò Ecclesiastici Oratoris con-
sistit in moderatiōe.

Vultus.

Vocis.

Habitus.

F I N I S.

*P. Galefinius Protonotarius Apostolicus pro
Illustriss. Cardinale Borromæo, & pro Reueren-
do P. Inquisitore.*